

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	พัฒนาการของการจัดองค์ประกอบระดับเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลา ปี พ.ศ. 2379 - 2483
ผู้เขียน	นายศุภชัย ชูศรี
ปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (สถาปัตยกรรม)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณวิทย์ อ่องแสงชัย

บทคัดย่อ

เมืองเก่าสงขลาเป็นพื้นที่ซึ่งมีพัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานมาจากผู้คนหลายกลุ่มที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามา มีบทบาทต่อการพัฒนาเมืองตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 ทั้งชาวมุสลิม ชาวไทย และชาวจีน พัฒนาการของเมืองที่มีมาอย่างต่อเนื่องส่งผลให้องค์ประกอบระดับเมืองต่างๆ ถูกพัฒนาขึ้นมาตามบทบาทและหน้าที่ของเมืองบนพื้นฐานของลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และการปกครองของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในยุคแรกด้วยการสร้างท่าเรือและระบบป้อมปราการ ตลอดจนการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างและอาคารสาธารณะระดับเมือง รวมถึง ศาสนสถานศูนย์กลางของแต่ละกลุ่มชน ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ล้วนกลายเป็นตัวกำหนดโครงสร้างพื้นฐานและรูปแบบผังเมืองรวมทั้งลักษณะการจัดระเบียบที่วางภายในเขตเมืองเก่าสงขลาให้มีลักษณะเฉพาะตัวขึ้นมาจากสาเหตุและปัจจัยดังที่กล่าว

งานศึกษาชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายข้อค้นพบจากการศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการของการจัดองค์ประกอบระดับเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลาที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยจากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้คนในหลายวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาฐานวิทยาเมืองด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งแผนที่ ภาพถ่ายเก่า รวมทั้งบันทึกเหตุการณ์สำคัญต่างๆ และนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพของเมืองที่ยังปรากฏด้วยการสำรวจพื้นที่ในภาคสนามร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดจะถูกนำมาประมวลผลและอธิบายถึงพัฒนาการของเมืองด้วยการสร้างแผนที่แสดงการกระจายตัวและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลานับตั้งแต่เริ่มปรากฏหลักฐานของการพัฒนาบ้านเมืองขึ้นมา จนกระทั่งมาถึงในปัจจุบัน

ผลจากการศึกษาสามารถอธิบายข้อค้นพบที่สำคัญได้ว่า องค์ประกอบระดับเมืองในเขตเมืองเก่าสงขลาถูกพัฒนาขึ้นมาด้วยเงื่อนไขหลักของการจัดระเบียบพื้นที่จากผู้คนใน 3 วัฒนธรรม โดยมีชาวพุทธเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาองค์ประกอบระดับเมืองขึ้นมาพร้อมๆ กันกับการก่อตัวของชุมชนซึ่งมีวัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองในระยะแรก ต่อมาในปี พ.ศ.2379 ชาวจีนเข้ามามีบทบาทหลักต่อการพัฒนาเมืองสงขลาด้วยการสร้างศูนย์กลางเมืองขึ้นมาและพัฒนาระบบโครงข่ายทางสัญจรหลักของชุมชนพร้อมกับการสร้างระบบป้อมปราการยาวขนานไปตามแนวชายฝั่งทะเลซึ่งมีลักษณะเป็นท่าเรือทางด้านทิศตะวันตกของเมือง เกิดการจัดระเบียบที่วางจากการแบ่งระบบพื้นที่ใช้สอยของผู้คนภายในเขตกำแพงเมืองตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น พื้นที่ตอนเหนือเป็นที่ตั้งของตลาดสำคัญและที่อยู่อาศัยของชนชั้นเจ้าเมือง พื้นที่ตอนใต้ถูกพัฒนาขึ้นมาด้วยชาวมุสลิมโดยมีมัสยิดเป็นศาสนสถานศูนย์กลางของชุมชน พัฒนาการในช่วงดังกล่าวส่งผลให้เกิดระเบียบพื้นที่ว่างของเมืองจากระบบโครงข่ายทางสัญจรเป็นแบบกริดตารางภายในรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าอันเป็นผลมาจากการกำหนดรูปแบบแผนผังเมืองด้วยการวางระบบป้อมปราการตามแนวขอบเขตของกำแพงและประตูเมืองที่ถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกันกับพัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนตั้งแต่ในอดีต

คำสำคัญ พัฒนาการ, การตั้งถิ่นฐาน ,องค์ประกอบระดับเมือง, เมืองเก่า, เขตเมืองเก่าสงขลา

Thesis Title	Transformation of Urban Elements in the Old Town Area of Songkhla (1836-1940 AD.)
Author	Mr. Supachai Chusree
Degree	Master of Architecture (Architecture)
Thesis Advisor	Asst. Prof. Dr. Nawit Ongsavangchai

Abstract

The old town of Songkhla is an area which has developed in the settlement of multiple groups, such as Muslims, Thais, and Chinese, rotating to have a role in developing the city since the 16th century. The development of the city has continued resulting in higher levels of city elements according to the role and functions of the city on the basis of physical, social, economic characteristics and governance of each ethnic group as we can see in the early settlement of the Chinese by building the port and fortress as well as the development of buildings and public buildings, including the municipal center of each religious group. These elements have become a model urban morphology and structure as well as the organization of space within the old city of Songkhla which is unique due to the aforementioned factors.

This article aims to describe the findings of a study of the causes and factors affecting the development of city elements in the old town of Songkhla that occurred in each period of the early settlers of the people of many cultures. The urban methodological study was used to analyze the historical evidence by using maps, old photos, as well as recorded events. The data were compared with the physical characteristics of the city by exploring the study field and interviewing the target population. The data acquired will be processed and used to describe the development of the city by drawing a map showing the distribution and relationships between elements in each period from the beginning of the proof of the development of the country up until today.

The findings of the study can be described that the city-level characteristics in the old town Songkhla has been developed by the main terms of the arrangement of the people in three cultures by having the role of the Buddhist culture that developed the city-level characteristics simultaneously with the formation of a community which has a temple as the main element serving as a center of urban settlement in early stages. Later in the year 1836, the Chinese took the main role in the development of Songkhla town center by building up and developing the community's main road network system with fort system along the coast, which is a port on the west side of the city. This organized the spaces of the people within the city walls by the settlement characteristics of the ethnic groups. For example, the North is where main markets are located, as well as the housing of the governing class and the southern area was developed by the Muslims having a mosque as a religious center of the community. Development in this period resulted in space organization from the city's road network grid within the rectangle shape as a result of the city planning model with the fortress along the boundary walls and gates built simultaneously with the development of Chinese settlers from the past.

Key words : Transformation, Settlement, Urban Elements, Old Town, Old Town Area